

העלמותו המיסתורית של אורפז * שירי השבח.

התפארת. התלונה. התוכחה. ההתנצלות. הנאצה *

המסע המוזר של חיים גורי בסיפורו „מי מכיר את יוסף ג'”

תולעי תרבות

הגראפומנים

אגודת הסופרים העבריים בישראל מפרסמת ירחון בשם מאזניים, שמטרתו לייצג את הספרות והשירה בישראל. את הספרות העברית החדשה מייצגת מחברת פולגיה בשם אניאלה יאשינסקה, המייצגת את פינחס שדה, יהושע בר-יוסף, יצחק כהנר, א"ב יהושע ועמוס עוז. את מקום של המשוררים יהודה עמיחי, נתן זך, דליה רבי-

יצחק אורפז
נמצא בעמוד 112

קובץ ויונתן רוזנשטיין ממלאים שפירא שלום, בת-שבע שרון, מאיר ביי-סקל, יורם בק ורוברט זורמן.

מאזניים מייצג מזה עשור שנים מחלה, שאת תרופתה לא ניתן למצוא במיטב אלמנכי הרפואה עליי-אדמת — מחלת הגרופומניה (שיגעון הכתיבה ו/או גיבוב דברים בלא כל תוכן ממשי).

החברת הנוכחית של מאזניים מעידה על הניחוק המחולט שבין ירחון אגודת הסופרים לספרות העברית האמיתית המתהווה. החרון החיפאי ש. שלום (לקוראים שאינם יודעים מהו, כאן המקום להעיר שהוא, נשיא אגודת הסופרים בישראל) מתואר במאזניים כ„גיבחה השנה” בשירה, „הו השנה השניה”, עליי מערכת שחף, שבעון חיפה. תרומתו של שלום לחברת זו הן השורות: „בחן תסיר מעל גיה סת יתר, / ואז הזנום היא לטינטורטו / שעל ראשה אריאנה תט הכתר...” את הזונתו של שלום ממשיך המו”ל-לשעבר ישראלי זמורה, ששכח לפרסם מוכרז נותיו בגיליון מאזניים מיוחד, שהוקדש לישראל אפרת. הוא מנתח את כתבי אפרת, ברשימה מאוד תמוהה, תחת הכותרת מטאמורפוזת שבה הוא מבהיר כי „שירי-האהבה של ישראל אפרת גם הם שונים ונבדלים מן השכחה...”

נבדלת מהשכית של זמורה-אפרת היא המורה בת-שבע שרון, המושכת בחוסר-רחן שירים בתרכובות-לשון עמיי-חיות, אותם כתבה בקונגרס של עסקני ספרות בבלד, יוגוסלביה. מורה אחר הוא המורה לספרות הירושלמי, ישראלי אל”ן רז, שבימי שחרותו חיבר כמה מחזות,

שלא הותירו רישום של ממש בדרכה הישראלית. את עלבון מחזותיו הנשכחים תובע אלירו ברשימה הנושאת את הכותרת, „מלך זקן ובא בימים”, שמתחתייה תתיכותרת: „עיון בשלושה מחזות עב-ריים שגיבורם הוא דויד המלך”. השלישי במחזות אלה הוא מחזו של אלירו עצמו. המורה הירושלמי, שמחזותיו אינם מש-תבחים בכישרון, אינו משתבח בצניעות. בפתיה הוא כותב כלאחד יד: „...ולא אשתהה בניתוח שיטתי של יצירה זו המספרת את מרד אבשלום כדויד...” ומוטב לחסוך מהקורא את פירוש שיטתי של המורה אלירו, שהרי הוא הקורא היחידי של רשימתו אודות עצמו.

יורם בק הוא מעין קרציה-תרבותית, היונקת מזונה מקרציות-תרבות אחרות. שורות חריותו נקראות כאילו משירתו של הגב’ שריף, היונקת את נושאה מ-שירת עמיחי, כמוזכר, סיפורו של העיר תונאית הפולגיה אניאלה יאשינסקה, את דומה, גברת, לפאלומה של פאקיסו אינו סיפור עברי, אינו סיפור פולגי ואינו סיפור בכלל. הוא ציורף משעמם של אותיות, שאין בו דבר.

בחירת זו לא נפקד „כישורנו” של הסופר המהולל בנימין מיכלי, שהוא גם עורך מאזניים. תחת הכותרת „העל-מותו המיסתורית של יצחק אורפז” הוא מתגושש מילולית עם אחד פינחס ג’-ניסר, שכתב היכנשהו, כי מתוכנית-הלימודים של משרד-החינוך הושמט המר-חבר יצחק אורפז. עורך מאזניים מייסד את אותו גינוסר בשוטים ובעקרבנים, ר-„מוכית” לו כי אורפז הנ”ל מוכר באותה תוכנית כעמ’ 112. מה ששוכח לציין עורך ירחון-אגודת-הסופרים הוא את עוב-דת היעדרותו של הסופר מיכה יוסף ברדיצ’בסקי מתוכניות-הלימודים, בשל כתיבתו האתאיסטית. ומיהו בכלל ברדי-צ’בסקי, בצל גדולתו של אורפז, נוכח בזהק שמש אגודת הסופרים בישראל של 1980?

מדור הביקורת של מאזניים מביא את גב’ רבקה גורפיוו-אוכמני מקיבוץ עיר-שמר, לשבח את שירתה של הגב’ בורה מאיר מקיבוץ נחשון. הילד ויים הדתי מכנה את סיפורו הזור-נאליסטי של חיים באר הדתי נוצות: יצירה רוויה מתח של יחסים הומוסקסו-אליים בלתי נהנים כמפורט...” ואחד דן לזו כותב על הניבחר לתומס מאן, בנוסח וולגרי: „גיבור הנבחר” הופיע ב-1951, ארבע שנים לפני שיוצרו...” שורה של הרגע האחרון מבשרת לעם-קניהספרות בישראל, כי הוועד החדש של פא”ן הישראלי קיים את ישיבתו הראשו-נה. סה אחד נבחר: אהרון מגד — לנשיא האירגון, וחיים תורן — למזכירו.

קלסיקה

המשוררים

בחגיגות עבריות שלו כותב המשורר הגרמני ממוצא יהודי, היינריך היינה, בשיר-ההלל שלו למשורר יהודה הלוי: „אך אהה — אם תשאנה / לשמות מתור-הזו של / אשכולת-הפייטנים / היהודית-ערבית-ספרדית, // אם לשלושת המאורות הן / הגדולים, להלוי, לגבירול אם תשאנה / ולמשה מכני עזרא — // לשמות כאלה אם הן / תשאנה...” (בתרגום יעקב כהן). בעיני רבים גי-

דולים נחשבת שירת-הזוהב, שירת החול העברית בספרד לאחד משיאי השירה העולמית; שיא שהביא את היינה לכתוב את אשר כתב.

אל מאות הספרים והמחקרים שראו אור בבחינת שירת החול העברית בספרד, הצטרף סיפור-מחקרו של ישראל לויך מעיל תשבץ — הסוגים השונים של שירת החול העברית בספרד — זהו מעין מבוא לתיאור עולמה של שירה זו לסוגיה, המכיל פרק על הקצידה, השיר שהיה מופת לערבים, ופרק על שירי-המילחמה של שמואל הנגיד. פרקים אחרים בספר זה מבארים ומבהירים את שירי השבח, התפארת, התלונה, התוכחה, ההתר-נצלות והנאצה. תוך שהם חושפים אותו מארג שירי מופלא, של נקודת המיווג חסרת התקדים שהתקיימה בספרד בין השירה העברית לאותה הערבית.

הנחת-יסוד של לויך: הליכתה של שירת החול העברית בעקבותיה של השירה הר-ערבית, ואימוץ רבים מסוגי המישקל הער-ביים, ובעיקר 16 המישקלים הבסיסיים

ישראל לויך — מעיל תשבץ; הוצאת הקיבוץ המאוחד + המכון לחקר הספרות העברית, באוניברסיטת תל-אביב; 334 עמודים (כריכה רכה).

(ימיים). לויך עורך בסיפור-מחקרו ניתוח שיכתי של שירים, לפי כותרות הנושאים, תוך הפרדת הנושאים מהמשוררים — משרי השבח דרך שירי ההתפארות, שירי התלונה, שיר התוכחה, שירי ההתנצלות ושיר הנאצה. תוכחת אבן עזרא בנוסח: „הבסלע לך לכה חרושה / ומגור נפשיך עזה וקשה? / וגיד ברזל לכד ערפך כחכרת / בני הפד ומצחך נחושה?...” אבן-גבירול פוגע בשמואל הנגיד, בדמותו את קור שירתו לקור שלגי החר-מון. השמצה זו מולידה מיד התנצלות ברוח התקופה: „מי זה אשר ירים כד ידו? / אי זה זכוב יבאיש שמניך? / מרים כד ידו — כמרים יד / בשני בני עמורם קצינר. / השיר לא לכפ, בני לויך / ולך לבד מתחמתיך...”

ישראל לויך, עוסק גם בשער ששי של ספר תחמוני ליהודה אלהריון, בו מצוי שיר הסאטירה הנודע על האשה המכוערת. השיר מושג בפי גיבורו של אלהריון, הקיני, המביא את תיאורה (ראה: גלופה): דמות המעורלת תערובת של זוועה ומיאוס, שכיעורה המדהים דוחה, ואבירה המעוותים לאין שיעור מצליחים להבחיל מעבר למרחק של מאות שנים.

כותרת ספרו של לויך מעיל תשבץ לקור זה משורתו של משה אבן-עזרא:

השער השלישי

הם שירים וויקים את גזורה
כאלו מל אכי ועם ומשהית
כאלו הארד כשעיר עזואל
כאלו הזמן חשק בלילית
ויוצרך לא יעזר רב למען
ואשרי יולך לו מת בלדהך
שפתים כמז שפתי שורים
ושניך כשני רוב והזכות
וקוסהר בעץ דמן גבוהה
וליל בואך חשכתיו לי כמז מל
כפרעה ליל אשר טבע בים כוף
ככיסרא עת אשר ברח ליעל
ולך במן כבטן גור נפוחה
וריד ירי הקוף שעירות
וקול ניכר כרעש בחצות ליל
ופיך קבר למאכלך ומשקך
כבטןך תכהשי הכל כמכתש
אלהים ירפך ראשך בשחת
וחכריבך ישן כבטןך אריות

ישלח בך אלהים הסאטרא
לאחים לך אבל לך הככרה
ואיך נמלטת מארץ גזירת
ומאהבה שלחך לה השורה
תהי אל מלאכי מוח לעזרת
ומי יתן יהי אמןך עלרת
ופיך חבר אבל בטנך מערת
וכס צואה וריר כמלוא קערה
ומי יתן ואראך בו טהרה
אכי ועם בעת בואם כעכרה
כמו הקן ביוס נתלח בקורה
כעגלון בעלית דמקרה
ועזרתך כמולך שחורה
כפוחמות כמו אודים בכדה
ונשמה פיך כמו רוח סערה
ושונבו כתוך בטנך מורח
ומשם נקעו העם בארה
כמהפכת כדומה ועמורה
וישעים לך בתוך קרבם קבירה

ונלכך השלתי סירה דליהו כמרי לא ירכא צרי וככניו לא יסור עינו ונגייה לא העכיר
נמקיה ונלעה פתיה ככפי ונקתיה סלסס כשטוס ככפי וקניה כחזות לילך וסאתיה פיה כסמלס
וככריה כל כשטוס על נבה עד ינח על פיה כל לכה וקדעה כל כסרה מעליה והנלתי על נוספ
דס כהליס וסכפסי כל ככניס אהי ועמסתי הכל על כהקיה ובטרס עלות הסמר הייהו מן העוד
רמק ועונתי ארניס סלסס והכוק הבוק ועברתי אה מעבר יבך וכל היס כהיה כיערים מונכ
ונלכס נוסע ודוככ עד ידעתי כי נמלתי ונמתי כי ננלתי אז נשאתי כסלי וסמתי

ברוך אשר יוס ער נצנתי :
יצרי בך סכלי מכרני :

וכרחמי חסד נמלני
אך צור כחמלתי גאלני

פאטירה עד אשה מכווערת
דף מתוך המהדורה המודפסת הראשונה של ספר תחמוני ליהודה אלהריון (1540)